

UPPSALA
UNIVERSITET

Att driva ängeln ur huset

En komparativ analys av författarroll och genus i Virginia
Woolfs ”Professions for Women” och Karolina Ramqvists *Det
är natten*

Josefin Ahlenius

Ämne: Litteraturvetenskap

Nivå: C

Poäng: 15 HP

Ventilerad: VT 2018

Handledare: Jerry Määttä

Examinator: Sigrid Schottenius Cullhed

Litteraturvetenskapliga institutionen

Uppsatser inom litteraturvetenskap

Innehåll

1. Inledning.....	3
1.1 Syfte och frågeställningar.....	4
1.2 Teori	4
1.2.1 Genusvetenskapliga perspektiv	4
1.2.2 Litteratursociologiska perspektiv	7
1.3 Metod	8
1.4 Tidigare forskning	8
1.5 Presentation av primärmaterial.....	12
1.5.1 ”Professions for Women”	12
1.5.2 <i>Det är natten</i>	13
2. Analys.....	14
2.1 Virginia Woolfs ”Professions for Women”	14
2.1.1 Materiella hinder och vägen till författarskapet	14
2.1.2 Författarens sinne och den kvinnliga fantasin.....	15
2.1.3 Ängeln i huset.....	17
2.1.4 Den kvinnliga kroppen	20
2.2 Karolina Ramqvists <i>Det är natten</i>	21
2.2.1 Författarens omgivning, moderskap och relationer.....	21
2.2.2 Ekonomiska villkor	25
2.2.3 Den offentliga författarrollen	25
3. Slutdiskussion.....	27
4. Sammanfattning	30
Litteraturförteckning	31

1. Inledning

”Jag är inte min roman, tänkte jag. Jag kan bara göra den orättvisa”.¹ Så skriver Karolina Ramqvist, journalist och författare, i sin essä *Det är natten. Författaren och den som skriver* (2016). I den metafiktiva essän utreder hon författarroll och skrivande genom att diskutera bland annat författarskapets art och relation till att vara kvinna i dagens samhälle, samt klyvnaden mellan författarrollens offentlighet och skrivandets ensamhet. Essän utspelas i ett försök av Ramqvist att på begäran av sitt förlag skriva ett anförande om sin senaste roman. I arbetet med detta uppstår inspiration till att skriva en annan bok: hon vill skriva om att skriva.²

Drygt 70 år tidigare skriver Virginia Woolf sin essä ”Professions for Women” (1942).³ Essän utgår från ett anförande som Woolf håller vid The Women’s Service League, en förening för kvinnor i arbetslivet. Woolf har därtill skrivit många essäer och facklitterära texter om litteratur och författarens yrkesroll och skapande, och det är även dessa ämnen hon utreder i sin essä ”Professions for Women” som kan ses som en uppföljning av hennes resonemang i den berömda och hyllade *A Room of One’s Own* (1929). Woolf diskuterar innebörden och konsekvenserna av att vara kvinna och författare och berättar om sina erfarenheter och strider med en vålnad, ”Ängeln i huset” (”the Angel in the House”), som skapar problem för Woolf och stör hennes litterära arbete.⁴

Författare skriver ofta om vad det innebär att vara just författare och att skriva. Detta kan sägas ha blivit något av en genre av ”författarböcker”, med bidrag av en rad författare som Haruki Murakami, Stephen King, Margaret Atwood och Joyce Carol Oates. När litteraturkritikern Mats Gellerfelt behandlade genren i *Svenska Dagbladet* menade han att den består av två kategorier: ”de som behandlar läsandet och skrivandet ur en mer filosofisk synvinkel [...] och de som mer är ett slags uppslagsrika läroböcker i hur man blir författare”.⁵ Ramqvist och Woolf tillhör de som skriver mer filosofiskt och diskuterar författarrollens, skrivandets och kvinnorollens innebörd. ”Professions for Women” publicerades 1942, *Det är natten* 2016. Vad har hänt på de drygt 70 år som gått däremellan?

¹ Karolina Ramqvist, *Det är natten. Författaren och den som skriver*, Stockholm: Norstedts 2016, s. 55.

² Ramqvist 2016, s. 70.

³ Virginia Woolf, ”Professions for Women”, ur *The Death of the Moth and other essays*, London: The Hogarth Press 1942.

”Professions for Women” ingår i essäsamlingen *The Death of the Moth and other essays* som utkom postumt 1942, ett år efter Woolfs död.

⁴ Woolf 1942, s. 150.

⁵ Mats Gellerfelt, ”Vikten av inspiration och sittfläsk i skrivandes konst”, *Svenska Dagbladet* 2005-06-19.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka synen på författarroll, skrivande och genus i två reflekterande essäer med kvinnligt författarskap som centralt tema: Virginia Woolfs ”Professions for Women” och Karolina Ramqvists *Det är natten. Författaren och den som skriver*. Närmare bestämt fokuserar uppsatsen på de hinder för författarskapet, abstrakta som konkreta, som gestaltas i verken och hur dessa hinder relateras till Woolfs och Ramqvists genus och erfarenheter av att vara kvinnor i en patriarkal könsmaktsordning. Vad som studeras är alltså en kanoniserad författare tillsammans med en svensk samtida författare som det ännu har forskats mycket lite på.

Gemensamt har Woolf och Ramqvist att de båda är europeiska kvinnliga författare med journalistbakgrund samt att de båda tillhör kulturell medelklass i storstäder. De skiljs åt genom olika kulturella kontexter och tider: Virginia Woolf (1882–1941) levde i Storbritannien och var främst verksam under mellankrigstiden, medan Karolina Ramqvist (1976 –) är verksam i dagens Sverige. Tillsammans med att det finns så lite skrivet om Ramqvists författarskap utgör likheter i bakgrund, yrke och klass, men skillnader i kontexter, en intressant grund för att jämföra de två författarna.

Med en undersökning av författarroll och genus följer nedanstående frågeställningar: Vilka hinder för författarskap gestaltas? Vilka erfarenheter av kvinnligt författarskap förmedlas? Vilka likheter och skillnader finns i Woolfs och Ramqvists perspektiv?

1.2 Teori

Teorin till denna uppsats hämtas från genusvetenskaplig och litteratursociologisk forskning. Nedan redogörs för dessa två forskningsinriktningar separat. Gällande genus diskuteras i den här uppsatsen ojämlikhet mellan de binära könskategorierna män och kvinnor, även om dessa ses som sociala konstruktioner.⁶

1.2.1 Genusvetenskapliga perspektiv

Genusvetenskaplig litteraturforskning, även kallad feministisk litteraturforskning, introducerades i Sverige på slutet av 1960-talet.⁷ Inom detta forskningsfält studeras exempelvis hur föreställningar om kön och genus förmedlas i litteraturen. Man intresserar sig för hur kön och sexuell identitet konstrueras inom språklig och kulturell diskurs, och hur maktrelationer mellan

⁶ Det finns många perspektiv på och tolkningar av kön, men här begränsar vi oss till att tala om män och kvinnor med hänvisning till brist på utrymme för en diskussion av en binär könsformering.

⁷ Åsa Arping & Anna Nordenstam, ”Förord”, i *Feministiska litteraturanalyser 1972–2002*, Åsa Arping och Anna Nordenstam (red.), Lund: Studentlitteratur 2005, s. 7.

män och kvinnor kommer till uttryck och påverkar litterära texter.⁸ Genusvetenskaplig forskning kan anses ha en kritisk och politisk potential med grund i dess ”medvetandegöring och attitydförändring som mål”.⁹

De genusvetenskapliga perspektiv som analysen utgår från är bland annat hämtade från Lena Gemzöe, som i *Feminism* (2002) ger en översikt över genusteori och olika teoribildningar inom feminism.¹⁰ Gemzöe anser att det är grundläggande för modern feminism att samhällets föreställningar om genus, ”manligt” och ”kvinntligt” är en förutsättning för den hierarki som finns mellan män och kvinnor inom exempelvis ekonomi och familjeliv.¹¹

Förutom Gemzöes *Feminism* hämtar uppsatsen perspektiv från Simone de Beauvoirs *Det andra könet (La deuxième sexe)* (1949).¹² Boken utkom 1949 i Frankrike (i svensk utgåva 1973) och kan räknas till de mest berömda verken inom feministisk teoribildning. En av de Beauvoirs grundteser är att mannen är norm, att samhället är maskulint och att kvinnan definieras i förhållande till mannen:

Hon betraktas inte som en självständig varelse utan är bara vad mannen bestämmer att hon skall vara. [...] Hon definieras och differentieras i förhållande till mannen och inte han i förhållande till henne. [...] Han är Subjektet, det Absoluta – hon är det Andra.¹³

För de Beauvoir är kvinnan ”en av civilisationen formad produkt”.¹⁴ Hon menar att det inte är hormoner eller ”mystiska instinkter” som styr hennes agerande, utan att det är kvinnors självuppfattning om ”sig själv, sin kropp och sitt förhållande till världen” som driver handlingar.¹⁵ Denna självuppfattning är sprungen ur ”andras medvetande”.¹⁶

de Beauvoir menar dock att det råder vissa biologiska skillnader mellan män och kvinnor, och att det ändå inte är möjligt att förneka ett förhållande mellan män och kvinnor, men det

⁸ Lisbeth Larsson, ”Feministisk litteraturkritik i förvandling”, i *Litteraturvetenskap – en inledning*, Staffan Bergsten (red.), Lund: Studentlitteratur 2002, s. 116.
Arping & Nordenstam 2005, s. 7.

⁹ Unni Langås, ”Könets dilemma. Feminism och litteraturforskning”, i *Genusvetenskapliga litteraturanalyser*, Åsa Arping och Anna Nordenstam (red.), Lund: Studentlitteratur 2010, s. 48–49.

¹⁰ Lena Gemzöe, *Feminism* (2002), andra upplagan, Hofors: Bilda Förlag 2014.

¹¹ Gemzöe 2002/2014, s. 84.

¹² Simone de Beauvoir, *Det andra könet* (1949), övers. I. Bjurström & A. Pyk, Stockholm: Pan/Norstedts 1999.

¹³ de Beauvoir 1949/1999, s. 12–13.

¹⁴ de Beauvoir 1949/1999, s. 445.

¹⁵ de Beauvoir 1949/1999, s. 445.

¹⁶ de Beauvoir 1949/1999, s. 445.

problematiska ligger i att kvinnan blir inlåst ”i förhållandet till mannen”.¹⁷ Jämlikhet är en förutsättning för att vi ska få en korrekt bild av män och kvinnor.

Utöver Gemzöe och de Beauvoir bygger också uppsatsen på Yvonne Hirdmans uppsats ”Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning” (1988).¹⁸ Hirdman har varit mycket inflytelserik inom svensk genusforskning, inte minst då hon i ”Genussystemet” lanserar *genus* som svensk motsvarighet till engelskans begrepp ”gender”.¹⁹ Hon argumenterar för att *genus* är ett lämpligare begrepp än ”socialt kön” och menar att kategorierna män och kvinnor kan förstås som ”tankefigurer”.²⁰ Dessa tankefigurer skapar föreställningar och idéer om *genus*.

Hirdman använder även begreppet *genussystem* och beskriver detta som ”en ordningsstruktur av kön”.²¹ Denna ordning är basen för andra sociala ordningar som skapas av *genussystemet*. *Genussystemet* är uppbyggt på två principer: den första är dikotomin, isärhållandet mellan manligt och kvinnligt, och den andra är hierarkin, där mannen är norm.²² Hirdmans hypotes är att den manliga normen upprätthålls genom isärhållandet. Isärhållandet skapar en manlig norm och en generell underordning av kvinnor, och med isärhållande syftar Hirdman på bland annat arbetsfördelning mellan kön och föreställningar om ”manligt” och ”kvinntligt”.

Dessa fundamentala exempel är intimt hoplänkade och fungerar förstärkande, legitimerande, dialektiskt: sort 1 gör sak 1 på plats 1; sort 2 gör sak 2 på plats 2; därför att sort 1 gör sak 1 blir sort 1 sort 1. Är man på plats 2 gör man sak 2 och är en sort 2 etc.²³

Hirdmans slutsats blir att *genus*formering leder till ett maktskapande: ”sort 1:s görande legitimeras genom urskiljandet och avskiljandet av en sort 2”.²⁴ Särskiljandet innebär bland annat ett motsatsstänkande med mannen som det positiva (A) och kvinnan som det negativa (B).²⁵ Hirdman hämtar stöd från de Beauvoir och skriver att de Beauvoir menade att man inte kan ”vara en A utan att förtrycka en B”.²⁶

¹⁷ de Beauvoir 1949/1999, s. 451.

¹⁸ Yvonne Hirdman ”Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning”, i *Litteratursociologi: texter om litteratur och samhälle*, Johan Svedjedal (red.), Lund: Studentlitteratur 2012, s. 455–474.

¹⁹ Om Hirdman och svensk genusforskning, se Williams 1997, s. 24–26.

Hirdman 2012, s. 457.

²⁰ Hirdman 1988/2012, s. 457–458.

²¹ Hirdman 1988/2012, s. 458.

²² Hirdman 1988/2012, s. 459.

²³ Hirdman 1988/2012, s. 460.

²⁴ Hirdman 1988/2012, s. 460.

²⁵ Hirdman 1988/2012, s. 461.

²⁶ Hirdman 1988/2012, s. 461.

1.2.2 Litteratursociologiska perspektiv

Forskningsfältet litteratursociologi kan enligt Lars Furuland betecknas som ”ett systematiskt studium av litteraturen som socialt fenomen och som system och institution i samhället”.²⁷ Därtill sammanfattas litteratursociologisk forskning av Johan Svedjedal i tre huvudpunkter: att studera samhället i litteraturen, litteraturen i samhället och litteratursamhället, som innefattar villkor och frågor om produktion och konsumtion av litteratur.²⁸

Litteratursociologi utgör ingen specifik forskningsmetod utan ska ses som en samlingsbeteckning för ett studieområde som består i många olika praktiker med olika teorier och metoder. En sådan praktik kan bestå i att studera författarkåren. Denna uppsats tar sitt avstamp i litteratursociologi men fokuserar på bilder och erfarenheter av författarskap som förmedlas i Virginia Woolfs och Karolina Ramqvists verk: den beaktar dock inte de reella villkoren för det litterära systemet.

När denna uppsats behandlar författares syn på sitt yrke och sin identitet knyter den an till Johan Svedjedals profilområdesbeskrivning för ”Författaridentitet och författarförsörjning i Sverige, ca 1810–2010 (FIFFI)”.²⁹ Svedjedal diskuterar exempelvis möjligheterna att försörja sig på inkomster från litterärt skapande, författarkårens professionalisering samt inkomstkällor i form av royalties, stipendier, litteraturkritik och journalistik. Mer relevant är att Svedjedal visar hur begreppet skönlitterär ”författare” måste betraktas bortom försörjningen, och definieras utifrån ”skribentens egen syn på den egna verksamheten, liksom efter omvärldens mottagande och förväntningar”.³⁰ I definitionen ”författare” ryms mer än en person som utgivit böcker: någon som *anses* vara författare och etablerar detta i sin självuppfattning. Att vara ”författare” är ett led av såväl objektiva förhållanden – att publicera böcker och få inkomst från sin litterära verksamhet – som subjektiva uppfattningar, både sin egen och omgivningens. Svedjedal menar att författarskap ”är en fråga om identitet snarare än om professionalitet”.³¹ Denna uppsats förhåller sig till att författare i skönlitterär form kan uttrycka ”sin självförståelse av författaridentiteten och villkoren i det litterära livet”. Svedjedal påpekar att forskarens blick

²⁷ Lars Furuland, ”Litteratur och samhälle – Om litteratursociologin och dess forskningsfält”, i *Litteratursociologi: texter om litteratur och samhälle*, Johan Svedjedal (red.), Lund: Studentlitteratur 2012, s. 17.

²⁸ Johan Svedjedal, ”Litteratursociologi”, i *Litteraturvetenskap – en inledning*, Staffan Bergsten (red.), Lund: Studentlitteratur 2002, s. 97.

²⁹ Johan Svedjedal, ”Författaridentitet och författarförsörjning i Sverige”, Profilområdesbeskrivning, Avdelningen för litteratursociologi, Litteraturvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet, www.litvet.uu.se/forskning/avdelningen-for-litteratursociologi/profilomraden/fiffi/profilomradesbeskrivning/ [senast kontrollerad 2018-05-18].

³⁰ Johan Svedjedal, ”Författaridentitet och författarförsörjning i Sverige” [senast kontrollerad 2018-05-18].

³¹ Johan Svedjedal, ”Författaridentitet och författarförsörjning i Sverige” [senast kontrollerad 2018-05-18].

måste vara skarp och källkritisk och vara aktsam med att läsa texten biografiskt då författare tillämpar idéprovningar och är benägna att modifiera diverse ting för fiktionens skull.

1.3 Metod

För att uppnå uppsatsens syfte utförs en komparativ analys av Virginia Woolfs och Karolina Ramqvists verk. Analysen tillämpar genusvetenskapliga och litteratursociologiska perspektiv eftersom den undersöker vilka erfarenheter av (kvinnligt) författarskap som förmedlas i ”Professions for Women” och *Det är natten*. Metoden för att utföra analysen är såväl närläsning av texterna som komparativ metod där verken jämförs med varandra.

Uppsatsen undersöker vilken syn på författarroll och hinder utifrån genus som gestaltas i verken. Resultaten för respektive verk presenteras var för sig i analysen, men redan i denna del görs komparativa reflektioner. De aspekter som analysen tar sin utgångspunkt i är vilka hinder, materiella som abstrakta, som förekommer hos Woolf och Ramqvist i egenskap av kvinnliga författare. Här behandlas exempelvis vägen till författarskapet, konventioner för fantasi, ekonomiska villkor, offentlig författarroll och moderskap. När resultaten presenterats diskuteras verken gemensamt i en slutdiskussion. Därefter summeras undersökningen och dess resultat och slutsatser under rubriken ”sammanfattning”.

Det är inte möjligt att inom ramen för denna uppsats besvara i vilken mån de erfarenheter som gestaltas är iscensatta eller verkliga. Således kommer uppsatsen inte ta ställning till i vilken mån verken bör betraktas som biografiska respektive fiktiva. Uppsatsen tillämpar alltså ingen biografisk metod: när ”Ramqvist” och ”Woolf” skrivs i analysen åsyftas de jag som återfinns i verken, och deras erfarenheter stämmer inte nödvändigtvis med Karolina Ramqvists och Virginia Woolfs verkliga upplevelser.

1.4 Tidigare forskning

Det finns ett flertal studier som behandlar Virginia Woolfs ”Professions for Women”. Forskning återfinns exempelvis i Anne E. Fernalds *Virginia Woolf: Feminism and the Reader*, Emily Blairs *Virginia Woolf and the Nineteenth-Century Domestic Novel* och Jane de Gays *Virginia Woolf's Novels and the Literary Past*.³² Fernald diskuterar främst Woolfs väg till för-

³² Anne E. Fernald, *Virginia Woolf: Feminism and the Reader*, New York: Palgrave Macmillan, 2006.

Emily Blair, *Virginia Woolf and the Nineteenth-Century Domestic Novel*, Ithaca: State University of New York Press 2007.

Jane de Gay, *Virginia Woolf's Novels and the Literary Past*, Edinburgh: Edinburgh University Press 2007.

fattarskapet och hennes ekonomiska villkor medan Blair och de Gay fokuserar på ”the Angel in the House”.³³

En annan Woolf-forskare som diskuterar ”the Angel in the House”, eller ”ängeln i huset”, är Sue Roe som studerar Virginia Woolfs skrivande i *Writing and Gender: Virginia Woolf's Writing Practice* (1990).³⁴ Roe anser att Woolf är feminist och att detta formar hennes skrivande.³⁵ Roe menar att Woolf i ”Professions for Women” beskriver den censur som ålagts kvinnor utifrån samhälleliga och politiska normer.³⁶ Hon betonar att Woolfs ”the Angel in the House” får kvinnliga författare att tvivla på sig själva och därför skapar ängeln en slags själv-censur.³⁷

På svenskt håll finns även *Feministiska litteraturanalyser 1972–2002* med Marianne Hörnströms undersökning ”Att skriva som kvinnor”.³⁸ Hörnström analyserar bland flera verk både Woolfs ”Professions for Women” och *A Room of One's Own*. Hon ser ”ängeln i huset” som ett uttryck för ”den plågsamma kollisionen mellan en traditionellt kvinnlig roll och den ’okvinnliga’ författarrollen”.³⁹ Hörnström utgår från Elaine Showalters *A Literature of Their Own. British Women Novelists from Brontë to Lessing* (1979) där Showalter presenterar idén att Woolf själv mystifierats och själv ”fått status av ett slags Ängel”.⁴⁰

Inom akademien har Karolina Ramqvist inte varit mål för några större undersökningar. Den forskning som går att finna består av inslag i essäsamlingar, tidskrifter och student-uppsatser. Den enda publikation som behandlar just *Det är natten* är Malin Isakssons master-uppsats som presenteras nedan, samt Witt-Brattströms essä. Isakssons uppsats är emellertid framlagd inom kreativt skrivande, och inte litteraturvetenskap, och tillför således andra resultat än min uppsats. Witt-Brattströms essä är för kort för att hinna diskutera Ramqvist mer utförligt.

I *Kulturkvinnan och andra texter* (2017) skriver Ebba Witt-Brattström om Karolina Ramqvist och *Det är natten*.⁴¹ Under titeln ”Varför skriver kvinnor? Karolina Ramqvist [sic]” reflekterar hon över kvinnliga författare och ”diskussionen om varför kvinnor skriver”.⁴² Witt-

³³ Fernald 2006, s. 8–9.

Blair 2007, s. 53–60.

de Gay 2007, s. 102.

³⁴ Sue Roe, *Writing and Gender: Virginia Woolf's Writing Practice*, London: Harvester Wheatsheaf 1990.

³⁵ Roe 1990, s. 13.

³⁶ Roe 1990, s. 87.

³⁷ Roe 1990, s. 87.

³⁸ Marianne Hörnström, ”Att skriva som kvinnor”, i *Feministiska litteraturanalyser 1972–2002*, Åsa Arping och Anna Nordenstam (red.), Lund: Studentlitteratur 2005, s. 49–77.

³⁹ Hörnström 2005, s. 61.

⁴⁰ Hörnström 2005, s. 61.

⁴¹ Ebba Witt-Brattström, *Kulturkvinnan och andra texter*, Stockholm: Norstedts 2017, s. 123–127.

⁴² Witt-Brattström 2017, s. 124.

Brattström ser Marguerite Duras *Att skriva* (2014) som ”den stora inspirationen för Karolina Ramqvists skrift *Det är natten*” och upplever att både Duras och Ramqvist gestaltar mindervärdes känslor inför litteraturen i egenskap av att de är kvinnliga författare.⁴³ Hos Ramqvist skapas en omförhandling av författarrollen och skrivandet menar Witt-Brattström. Vidare härleder hon den delning mellan den offentliga författaren och ”den som skriver”, som Ramqvist argumenterar för, till Anaïs Nin.⁴⁴

I Lena Kjersén Edmans *Kärlek och kamp: Sara Stridsberg, Chimamanda Ngozi Adichie och fler favoriter från 2000-talet* (2016) behandlas också Karolina Ramqvists författarskap på ett fåtal sidor.⁴⁵ Hon beskrivs som en författare som fokuserar på idéer och föreställningar framför handlingen i berättelsen, och Kjersén Edman ser hos Ramqvist teman som normer, vilshenhet, oro och makt.⁴⁶

Annan diskussion om Karolina Ramqvist återfinns i Anna Williams artikel ”Modersspåren” som behandlar moderskap och litteraturhistoria.⁴⁷ Williams menar att moderskap och kvinnlig normativitet är sammankopplade.⁴⁸ Här avhandlas, bland många andra titlar, Karolina Ramqvists *Den vita staden* (2015) utifrån dess skildring av moderskap.⁴⁹

En publikation som mer ingående undersöker Ramqvist är Malin Isakssons masteruppsats ”Den oformliga textens röst – om läsakten i skrivprocessen”.⁵⁰ Isaksson undersöker läsningen i *Det är natten* och kommer bland annat fram till att Ramqvists verk förmedlar att kunskap om skrivande är tydligt förankrad i, och uttrycks i, dess praktik.⁵¹

Vad som i forskning och essäer har behandlats om Ramqvist är främst hennes skrivprocess, hennes fiktiva gestaltning av moderskap, hur Ramqvists egen läsning beskrivs och viss tematik i författarskapet. Men dessa ämnen har endast kort berörts och således kommer denna uppsats bidra med mer forskning om Karolina Ramqvists författarskap.

Det finns desto mer forskning om författarroll och kvinnligt författarskap. I Johan Svedjedals *Författare och förläggare och andra litteratursociologiska studier* (1994) studeras

⁴³ Witt-Brattström 2017, s. 124–125.

⁴⁴ Witt-Brattström 2017, s. 126.

⁴⁵ Lena Kjersén Edman, *Kärlek och kamp: Sara Stridsberg, Chimamanda Ngozi Adichie och fler favoriter från 2000-talet*, Lund: BTJ Förlag 2016, s. 84–88.

⁴⁶ Kjersén Edman 2016, s. 88.

⁴⁷ Anna Williams, ”Modersspåren”, *Aiolos. Tidskrift för litteratur, teori och estetik*, 2016:54, s. 39–48 (2018-05-05).

⁴⁸ Williams 2016, s. 39.

⁴⁹ Williams 2016, s. 46.

⁵⁰ Malin Isaksson, *Den oformliga textens röst - om läsakten i skrivprocessen*. Masteruppsats framlagd vid Institutionen för kultur och lärande, Södertörns högskola 2018, s. 3.

⁵¹ Isaksson 2018, s. 23.

bland annat kvinnorna i den svenska bokbranschen.⁵² Svedjedal drar paralleller mellan dessa och Virginia Woolfs idéer och reflektioner om kvinnors villkor för att skriva.⁵³ Han menar att Woolf är en författare som inte har varit beroende av marknaden och i princip kunnat bortse från den genom att publiceras på Hogarth Press, det egna förlaget tillsammans med maken Leonard.⁵⁴ Detta ger henne en annan position än andra kvinnliga författare.

Kvinnors skrivande diskuteras i antologin *Mot normen: kvinnors skrivande under 1900-talet* (2007).⁵⁵ Här analyseras fem kvinnliga författare med syftet att visa hur dessa ”förhåller sig till såväl litterära normer som normer för hur man betraktar manligt och kvinnligt vid en bestämd historisk tidpunkt”.⁵⁶ Bland författarna som analyseras kan Edith Södergran och Birgitta Trotzig nämnas. Utgångspunkten, att undersöka hur de kvinnliga författarna bryter mot litterära normer och hur samhället ser på manligt och kvinnligt, kan jämföras med syftet med min egen uppsats.

Anna Williams har i sin forskning behandlat genusperspektiv i litteraturhistorien och undersöker i *Stjärnor utan stjärnbilder. Kvinnor och kanon i litteraturhistoriska översiktsverk under 1900-talet* (1997) hur litteraturhistoriska översiktsverk förhåller sig till kvinnliga författare.⁵⁷ Williams går igenom svensk litteraturhistorieskrivning om svensk och nordisk skönlitteratur under 1880-tal, 1930-tal och perioden 1960–1980, med ett nedslag i 1910-talet. Williams menar att författarens kön är av avgörande betydelse för hur författarskap uppfattas och tolkas.⁵⁸ Hon visar också att den manlige författaren är norm i litteraturhistorieskrivningen och att den kvinnliga författaren är åsidosatt.⁵⁹ Detta beror på att kvinnor utestängts från diverse intellektuella och sociala sammanhang som män haft tillgång till.⁶⁰ Kvinnliga författare har dessutom ofta varit framstående inom genrer med lägre status samt i högre grad skrivit för en marknad.⁶¹ Williams tillämpar det genussystem som Hirdman presenterat.

Sammanfattningsvis kan konstateras att den forskning som behandlar Virginia Woolfs ”Professions for Women” fokuserat på begreppet ”the Angel in the House” och att den forsk-

⁵² Johan Svedjedal, *Författare och förläggare och andra litteratursociologiska studier*, Stockholm: Gidlund 1994, s. 70–113.

⁵³ Svedjedal 1994, s. 72.

⁵⁴ Svedjedal 1994, s. 84.

⁵⁵ *Mot normen: kvinnors skrivande under 1900-talet* (2007), Marta Ronne (red.), Uppsala: Avdelningen för litteratursociologi, Uppsala universitet.

⁵⁶ Ronne 2007, s. 7.

⁵⁷ Anna Williams, *Stjärnor utan stjärnbilder. Kvinnor och kanon i litteraturhistoriska översiktsverk under 1900-talet.*, Stockholm: Gidlund 1997, s. 12–13.

⁵⁸ Williams 1997, s. 14.

⁵⁹ Williams 1997, s. 183.

⁶⁰ Williams 1997, s. 23.

⁶¹ Williams 1997, s. 185.

ning som hittills finns om Karolina Ramqvists författarskap främst intresserat sig för hennes skrivprocess och gestaltning av moderskap.

1.5 Presentation av primärmaterial

Innan vi går in på analysen av verken ges en kortare sammanfattning av deras handling, tematik och teser. Först presenteras Virginia Woolfs ”Professions for Women”, följt av Karolina Ramqvists *Det är natten*.

1.5.1 ”Professions for Women”

Virginia Woolfs ”Professions for Women” ingår i essäsamlingen *The Death of the Moth* (1942) och utgår från ett föredrag som Virginia Woolf år 1931 höll hos London and National Society for Women’s Service, ett kvinnoförbund som verkade för kvinnors inträde i offentligheten och arbetslivet.⁶² Woolf var inbjuden i egenskap av yrkesverksam författare för att tala om sitt arbete och om litteraturen som fält.

Genom den blott sex sidor långa essän behandlar Woolf erfarenheter av att vara författare, journalist och kvinna. För Woolf är det centralt hur förväntningar på kvinnan som ansvarig för hem och familj påverkar den kvinnliga författarens skrivande. Även om Woolf menar att hon haft få rent materiella hinder för att skriva upptäcker hon att det finns abstrakta svårigheter som inverkar på arbetet. När Woolf skriver en romanrecension upptäcker hon att hon blockeras av en vålnad.⁶³ Detta väsen, ”the Angel in the House”, stör Woolfs produktion av litteraturkritik genom att styra skribenten till att vara så sympatisk, charmerande och oskuldsfull som möjligt.⁶⁴ Denna attityd hör samman med den kvinnliga könsrollen och omöjliggör enligt Woolf för den skrivande kvinnan att uttrycka sina åsikter. Woolf menar att ”ängeln i huset” har funnits hos alla kvinnliga författare och att dennes uppgift blir att göra sig av med henne: ”Killing the Angel in the House was part of the occupation of a woman writer”.⁶⁵

Woolf hävdar att kvinnliga författares erfarenheter av yrket skiljer sig från manliga kollegors. Den kvinnliga författaren tillåts inte att fantisera på samma sätt som den manliga författaren då hon begränsas av vad som anses lämpligt för henne att uttrycka. Kvinnliga författare påverkas av konventioner som åläggs deras kön.

⁶² Anna Snaith, ”Virginia Woolf and the Professions”, *Women: A Cultural Review*, 26:4, e-artikel, 476–479. <https://doi.org/10.1080/09574042.2015.1106259> (2018-04-23).

⁶³ Woolf 1942, s. 150.

⁶⁴ Woolf 1942, s. 150.

⁶⁵ Woolf 1942, s. 151.

Sammanfattningsvis är det dessa två huvudteman som gestaltas i ”Professions for Women”: den kvinnliga författaren måste döda ängeln i huset och utmana konventionerna för vad en kvinna tillåts uttrycka.⁶⁶

1.5.2 *Det är natten*

Karolina Ramqvists essä *Det är natten* har undertiteln ”Författaren och den som skriver”. Huvudtemat för essän är den delning hon upplever som författare mellan den privata och den offentliga rollen: den som skriver i enskildhet och författaren som befinner sig i offentligheten. Ramqvist gestaltar hur denna insikt växer fram i samband med att hon ska ge ut en ny roman.⁶⁷ Roten till delningen mellan enskilt skrivande och offentligt författarframträdande återfinner hon i Marguerite Duras *Écrire (Att skriva, 1993/2014)*.⁶⁸ Ramqvist använder Duras yttrande att ”det är omöjligt att tala med någon om en bok som man skrivit” som språngbräda för att driva sin tes om delningen i yrkesrollen.⁶⁹

Förutom Duras går Ramqvist till Bodil Malmsten, Margaret Atwood och Virginia Woolf för att diskutera författarrollen och identiteten som kvinnlig författare.⁷⁰ Läsaren följer med Ramqvist som skriver vid sekretären i hemmet, säger farväl till familjen som ger sig iväg till arbete och skola och förbereder ett anförande som hon ska hålla i samband med lanseringen av den nya romanen. När hon börjar skriva anförandet uppstår svårigheter i vilken röst det är som ska ta plats, den skrivande eller den talande?⁷¹

Ramqvist tar i essän även upp anekdoter ur sitt författarskap: från framträdanden på bibliotek till besvärliga intervjufrågor och hur hon började att skriva.⁷² Hon berättar också om hur skrivandet påverkats av att vara kvinna, såväl som fru i ett heterosexuellt äktenskap och som mamma.⁷³

En av Ramqvists slutpoänger är att skrivandet är en författares egentliga arbete och utifrån detta kan essän ses som ett inlägg i diskussionen om, och möjligen kritik av, den samtida författarrollen.⁷⁴

⁶⁶ Woolf 1942, s. 153

⁶⁷ Ramqvist 2016, s. 7.

⁶⁸ Ramqvist 2016, s. 17.

⁶⁹ Ramqvist 2016, s. 7.

⁷⁰ Se ”Appendix”, Ramqvist 2016.

⁷¹ Ramqvist 2016, s. 16.

⁷² Ramqvist 2016, s. 19–21.

⁷³ Ramqvist 2016, s. 29.

⁷⁴ Ramqvist 2016, s. 84.

2. Analys

I följande analys av Virginia Woolfs ”Professions for Women” och Karolina Ramqvists *Det är natten* utreds verken separat: inledningsvis Woolf, därefter Ramqvist. När verken behandlats var för sig (komparation förekommer dock till viss del även här) diskuteras resultaten gemensamt. Slutdiskussionen följs av en sammanfattning av uppsatsens huvuddrag och resultat.

2.1 Virginia Woolfs ”Professions for Women”

I detta avsnitt om Virginia Woolfs ”Professions for Women” diskuteras några av essäns huvudteman, däribland materiella förutsättningar för skrivande och genuskonventioner som skapar problem för kvinnliga författare.

2.1.1 Materiella hinder och vägen till författarskapet

I ”Professions for Women” diskuterar Virginia Woolf flera olika slags hinder för det kvinnliga författarskapet, från rent materiella till mer abstrakta. Gällande materiella hinder anser hon att de varit få för hennes egen såväl som andra kvinnors litterära produktion. Särskilt betydelsefullt är det låga priset på papper, som enligt Woolf utgör en möjlighet för kvinnor att rent materiellt ägna sig åt skrivande och författarskap:

The family peace was not broken by the scratching of a pen. No demand was made upon the family purse. For ten and sixpence one can buy paper enough to write all the plays of Shakespeare – if one has a mind that way. Pianos and models, Paris, Vienna and Berlin, masters and mistresses, are not needed by a writer. The cheapness of writing paper is, of course, the reason why women have succeeded as writers before they have succeeded in the other professions.⁷⁵

Det är oklart om Virginia Woolf menar att kvinnor har större potential att kunna utmärka sig inom författaryrket än inom andra yrken. Som Johan Svedjedal påpekat har kvinnors skönlitterära verk ofta förblivit otryckta av brist på ekonomiskt kapital och en motvilja att ”träda ut i offentligheten”.⁷⁶ Men Virginia Woolf lyckas nå ut med sina verk, och ser sin egen väg till litteraturen som smidig och enkel. Hennes skrivande inleds i hennes sovrum som barn, i hemmets privata sfär. Woolf har ändå tanken om att låta texten träda ut i offentligheten då hon skickar ett manuskript med posten. Detta är hennes väg till journalistiken:

⁷⁵ Woolf 1942, s. 149.

⁷⁶ Svedjedal 1994, s. 75.

But to tell you my story – it is a simple one. You have only got to figure to yourselves a girl in a bedroom with a pen in her hand. She had only to move that pen from left to right – from ten o’ clock to one. Then it occurred to her to do what is simple and cheap enough after all – to slip a few of those pages into an envelope, fix a penny stamp in the corner, and drop the envelope into the red box at the corner. It was thus that I became a journalist [...].⁷⁷

Virginia Woolf blev först journalist och litteraturkritiker, sedan författare. Gällande materiella hinder för författarskap redogör Woolf för goda förutsättningar även här, då hon haft ett bestående ekonomiskt kapital genom ett arv på 500 pund om året.⁷⁸ Utifrån bland annat detta uttrycker hon i ”Professions for Women” en syn på sig själv som ekonomiskt privilegierad:

But to show you how little I deserve to be called a professional woman, how little I know of the struggles and difficulties of such lives, I have to admit that instead of spending that sum upon bread and butter, rent, shoes and stockings, or butcher’s bills, I went out and bought a cat – a beautiful cat, a Persian cat, [...]. What could be easier than to write articles and to buy Persian cats with the profits?⁷⁹

Woolf redogör här för sin första ekonomiska ersättning som journalist, som inte gick till vare sig hyra eller mat, utan till ett husdjur. Med detta visar hon att hon inte är beroende av pengarna för att bekosta sina levnadskostnader. Woolf har alltså en ytterligare inkomst utöver författarskapet. Anne E. Fernald uppmärksammar i *Virginia Woolf: Feminism and the Reader* att Woolf genom sin anekdot om perserkatten distanserar sig från många andra kvinnor med svårare ekonomisk situation, samtidigt som hon visar vad som blir möjligt för kvinnorna att uppnå genom professionellt skrivande.⁸⁰

2.1.2 Författarens sinne och den kvinnliga fantasin

Men om Woolf tidigare distanserat sig i sin framställning gör hon nu en ansats att etablera en relation till publiken. När hon ska berätta om sina erfarenheter av att vara författare anser hon att det är en förutsättning för publiken att få en inblick i den generella romanförfattares sinne. Genom denna bild menar Woolf att hennes erfarenheter blir mer förståeliga:

A novelist’s chief desire is to be as unconscious as possible. [...] He wants life to proceed with the utmost quiet and regularity. He wants to see the same faces, to read the same books, to do the same

⁷⁷ Woolf 1942, s. 149–150.

⁷⁸ Woolf 1942, s. 151.

⁷⁹ Woolf 1942, s. 150.

⁸⁰ Fernald 2006, s. 9.

things day after day, month after month, while he is writing, so that nothing may break the illusion in which he is living – so that nothing may disturb or disquiet the mysterious nosings about, feelings round, darts, dashes and sudden discoveries of that very shy and illusive spirit, the imagination. I suspect that this state is the same both for men and women.⁸¹

Det skisseras en slående monoton bild av författarens omgivning när Woolf menar att ett flöde av fantasi och skrivande kommer från en önskan hos författaren att göra sig så omedveten som möjligt. Hon beskriver en önskan om att det nya och innovativa ska infinna sig i skrivandet – inte i det verkliga livet. Woolf menar som vi tidigare har sett att skrivande kan skapas i all enkelhet: ”Pianos and models, Paris, Vienna and Berlin, masters and mistresses, are not needed by a writer.”⁸²

Denna bild av enkelhet hör samman med den återkommande bild hos Woolf av en flicka med penna i hand. I samband med en diskussion om författarens fantasiförmåga framställs hon som stilla med pennan i hand i timmar utan att skriva. Flickan med pennan i hand påminner Woolf om den något oväntade bilden av en fiskare som försjunkit i drömmar när han är ute och ror på en djup sjö.⁸³ Här menar Woolf att den kvinnliga författarens hinder för fantasin kan illustreras. Dessa hinder består i att mäns förståelse och föreskrifter för hur kvinnor ska uppföra sig återfinns i den kvinnliga författarens medvetande, och skapar problem när hon försöker fantisera fritt:

Now came the experience, the experience that I believe to be far commoner with women writers than with men. The line raced through the girl's fingers. Her imagination had rushed away. It had sought the pools, the depths, the dark places where the largest fish slumber. And then there was a smash. [...] The imagination had dashed itself against something hard. The girl was roused from her dream. [...] To speak without figure she had thought of something, something about the body, about the passions which it was unfitting for her as a woman to say. Men, her reason told her, would be shocked. The consciousness of what men will say of a woman who speaks the truth about her passions had roused her from her artist's state of unconsciousness. She could write no more. The trance was over. Her imagination could work no longer. This I believe to be a very common experience with women writers – they are impeded by the extreme conventionality of the other sex.⁸⁴

⁸¹ Woolf 1942, s. 152.

Det är noterbart för en samtida läsare av ”Professions for Women” att Woolf genomgående använder ”he” som pronomen i sin beskrivning av en romanförfattare. ”He” kan i engelskan ses som ett generiskt pronomen där könet inte anges. Men det är också möjligt att Woolf gestaltar en manlig norm i detta val av pronomen, exempelvis eftersom hon anser att kvinnor ännu inte är jämlika männen på arbetsmarknaden.

⁸² Woolf 1942, s. 149.

⁸³ Woolf 1942, s. 152.

⁸⁴ Woolf 1942, s. 152–153.

Om Woolf tidigare har sett författarens behov av stillhet och enformighet runtomkring skrivandet som gemensamt för kvinnor och män gör hon skillnad på hur fantasi tillåts ta form utifrån kön. Den djupa sjön kan möjligen utgöra en metafor för vågade tankeverksamheter: att befinna sig på djupt vatten. Men medan den manliga författaren får meta vidare rusar den kvinnliga författarens lina iväg. Hon ger sig bokstavligt talat ut på djupt vatten när hon söker sig bortom könets konventioner. ”The dark places where the largest fish slumber” är möjligt att tolka som de största tabuna för en kvinna att konfronteras med: sex och erotik.⁸⁵ Tolkningen kan ses höra samman med Woolfs yttrande om att flickan tänkt på något beträffande kropp och passion. Den kvinnliga författaren undkommer inte konventionerna som åläggs henne – och därmed också den underordning hon har i det som Hirdman skulle kalla könsmaktsordningen – ens i sin egen tankeverksamhet och fantasi. Detta går också att förstå utifrån Simone de Beauvoirs idé om kvinnan som ”den Andre”, differentierad och definierad i förhållande till mannen.⁸⁶ Så länge det råder ojämlikhet mellan könen hämmas kvinnans konstnärliga praktiker. Men vilka reella faktorer som påverkar den kvinnliga författaren är enligt Woolf svårare att definiera.⁸⁷

2.1.3 Ängeln i huset

Den i huvudsak optimistiska bild som gestaltas i ”Professions for Women” av kvinnors möjligheter på författarscenen ska inte förstås som en problemfri tillvaro för skrivande kvinnor. Under Woolfs verksamhet som litteraturkritiker möter hon för första gången en abstrakt skepnad som stör skrivandet. Woolf ska recensera en roman när hon inser att skrivandet av litteraturkritik kommer innebära en kamp med en särskild vålnad, ”ängeln i huset”.⁸⁸

And the phantom was a woman, and when I came to know her better I called her after the heroine of a famous poem, The Angel in the House. It was she who used to come between me and my paper when I was writing reviews.⁸⁹

”Ängeln i huset” kan förstås som en kvinnlig skepnad som kommer mellan Woolf och arbetet.⁹⁰ Hon beskrivs som en plågoande och kan betraktas som en mental låsning hos Woolf. Ängeln

⁸⁵ Woolf 1942, s. 152.

⁸⁶ de Beauvoir 1949/1999, s. 12–13.

⁸⁷ Woolf 1942, s. 153.

⁸⁸ Woolf 1942, s. 150.

⁸⁹ Woolf 1942, s. 150.

⁹⁰ Vålnadens namn härstammar från en dikt av de brittiske poeten Coventry Patmore, se Ramqvist 2016, s. 64.

är ett störningsmoment, men knappast en bråkig gestalt. Tvärtom personifieras hon som sympatisk, charmig och osjälvisk. Dessa drag kan sägas höra samman med en kvinnlig könsroll:

She was intensely sympathetic. She was immensely charming. She was utterly unselfish. She excelled in the difficult arts of family life. She sacrificed herself daily. [...] – in short, she was so constituted that she never had a mind or a wish of her own, but preferred to sympathize always with the minds and wishes of others. [...] In those days – the last of Queen Victoria – every house had its Angel.⁹¹

Idealet är en behagande och uppoffrande kvinna inom familjelivet med ambition att avancera inom hushållsarbete. Ebba Witt-Brattström hävdar att ”ängeln i huset” kan sägas utgöra en attityd: ”den kvinnliga vara-till-lags-attityden”.⁹² Intressant nog kommenterar också Karolina Ramqvist ”ängeln i huset” i *Det är natten* och anser vålnaden snarare utgöra ”den egna uppfattningen om hur en kvinna skall vara”.⁹³ Woolf-forskaren Jane de Gay anser till och med att ”ängeln i huset” kan sägas återfinnas i Woolfs romankaraktärer, som Mrs Ramsay i *To the Lighthouse* (1927).⁹⁴

Enligt Woolf består ”ängeln i huset” av en föreställning som funnits hos många kvinnor och att denna funnits (eller kanske finns) i varje hem.⁹⁵ Hon reserverar sig emellertid för att hennes (yngre) publik, ”you who come of a younger and happier generation”, möjligen inte hört talas om fenomenet.⁹⁶ ”Ängeln i huset” kan utifrån detta alltså förstås som ett uttryck för ett äldre kvinnoideal från det viktorska England. ”Ängeln i huset” visar att denna äldre kvinno-roll är oförenlig med en författarroll då hon prioriterar andras åsikter och önskemål över den egna uppfattningen: ”[...] in short she was so constituted that she never had a mind or a wish of her own, but preferred to sympathize always with the minds and wishes of others”.⁹⁷

Följaktligen blir Woolfs poäng att det är omöjligt, eller åtminstone djupt besvärligt, att skriva så länge som den kvinnliga författaren avser vara sympatisk och uppoffrande. Att uppoffra sig för andra skapar en oförmåga till egna tankar och önskemål och skapar en falskhet. Här skulle Simone de Beauvoir också kunna tillägga att det inte är möjligt för kvinnan att vara

⁹¹ Woolf 1942, s. 150.

⁹² Witt-Brattström 2017, s. 125.

⁹³ Ramqvist 2016, s. 57.

⁹⁴ de Gay 2007, s. 102.

⁹⁵ Woolf 1942, s. 150.

⁹⁶ Woolf 1942, s. 150.

⁹⁷ Woolf 1942, s. 150.

jämlik med mannen så länge som hon är konstruerad och anpassad efter hans subjekt, vilket hon är i egenskap av ”det Andra”.⁹⁸

Den kvinnliga författaren måste göra sig av med den kraft som leder hennes skapande i en oärlig riktning. Drastiska åtgärder måste tilltas för att ”ängeln i huset” ska försvinna, Woolf måste döda henne:

I did my best to kill her. My excuse, if I were to be had up in a court of law, would be that I acted in self-defence. Had I not killed her she would have killed me. She would have plucked the heart out of my writing. For, as I found, directly I put pen to paper, you cannot review even a novel without having a mind of your own, without expressing what you think to be the truth about human relations, morality, sex.⁹⁹

Woolfs definierar handlingen som självförsvar. När ängeln är död är sinnet fritt och författaren kan uttrycka sina åsikter i litteraturen. Det blir också möjligt för författaren att uttrycka sin syn på ämnen som ängeln inte vill diskutera. Men är det möjligt för den kvinnliga författaren att helt göra sig av med ängels vingar? Woolf hävdar att det är svårare att dräpa en vision än en verklighet, vilket visar sig när ”ängeln” smygande gör sig påmind trots hennes död. Hon lägger sig åter som en skugga över Woolfs text i vad som gestaltas som en kamp för författaren att inte falla in i traditionella könsnormer. Woolf hävdar att ”ängeln i huset” är en erfarenhet som innehas av *alla* kvinnliga författare:

Thus, whenever I felt the shadow of her wing or the radiance of her halo upon my page, I took up the inkpot and flung it at her. She died hard. Her fictitious nature was of great assistance to her. It is far harder to kill a phantom than a reality. She was always creeping back when I thought I had despatched her. Though I flatter myself that I killed her in the end, the struggle was severe [...]. But it was a real experience; it was an experience that was bound to befall all women writers at that time. Killing the Angel in the House was part of the occupation of a woman writer.¹⁰⁰

Den aspirerande kvinnliga författaren måste alltså göra upp med detta äldre kvinnoideal. Hemmet har historiskt varit kvinnans sfär, och med denna sfär medföljer attityder och normer. Hirdmans reflektioner om isärhållandet kan vara fruktbara för att förstå ”ängeln i huset” som en konstruktion av den manliga norm som både Hirdman, de Beauvoir och Gemzöe finner i

⁹⁸ de Beauvoir 1949/1999, s. 13.

⁹⁹ Woolf 1942, s. 151.

¹⁰⁰ Woolf 1942, s. 151.

samhället. Som tidigare visat menar Hirdman att ”är man på plats 2 gör man sak 2 och är en sort 2”.¹⁰¹ Huset och familjelivet kan sägas forma en kvinnoroll som går ut på att vara sympatisk och hjälpsam för andra. Så skapas bilden av kvinnan som en ”ängel i huset”. Att döda ängeln blir att rucka på genusformeringen som Hirdman beskriver, och att utgöra ett hot mot den manliga normen.

Woolf frågar sig vad som blir kvar efter att ängeln har dödats, vilken kvinna – och författare – återstår? Hon återkommer till bilden av den unga kvinnan med pennan i hand. Woolf menar att döda ”ängeln i huset” är detsamma som att göra sig av med falskhet, men vad som återstår av kvinnan är svårt att säga:

The Angel was dead ; what then remained? You may say that what remained was a simple and common object – a young woman in a bedroom with an inkpot. In other words, now that she had rid herself of falsehood, that young woman had only to be herself. Ah, but what is “herself”? I mean, what is a woman? I assure you, I don’t know. I do not believe that you know. I do not believe that anybody can know until she has expressed herself in all the arts and professions open to human skill.¹⁰²

Simone de Beauvoir menar att kvinnans karaktär inte är möjlig att identifiera så länge det råder ojämlikhet mellan kön.¹⁰³ Detta kan förstås utifrån Woolfs uppfattning om att frågan om vad en kvinna är inte kan besvaras förrän hon har uttryckt sig inom alla konster och yrken.

2.1.4 Den kvinnliga kroppen

Virginia Woolf sammanfattar sina främsta författareskapader som att döda ”ängeln i huset” och att förtälja sina egna egenskaper ”as a body”.¹⁰⁴ Woolf återkommer till kroppen som central för hindren för den kvinnliga författaren, både gällande hur hon tillåts – eller inte tillåts – tänka och skriva om kroppen, men också hur Woolf *utifrån* sin kropp ska berätta om sina erfarenheter:

These were two of the adventures of my professional life. The first – killing the Angel in the House – I think I solved. She died. But the second, telling the truth about my own experiences as a body, I do not think I solved. I doubt that any woman has solved it yet. The obstacles against her are still immensely powerful – and yet they are very difficult to define. Outwardly, what is simpler than to write books? Outwardly, what obstacles are there for a woman rather than for a man? Inwardly, I think, the case is very different; she has still many ghosts to fight, many prejudices to overcome.

¹⁰¹ Hirdman 1988/2012, s. 460.

¹⁰² Woolf 1942, s. 151.

¹⁰³ de Beauvoir 1949/1999, s. 445.

¹⁰⁴ Woolf 1942, s. 153.

Indeed it will be a long time still, I think, before a woman can sit down to write a book without finding a phantom to be slain, a rock to be dashed against. And if this is so in literature, the freest of all professions for women, how is it in the new professions which you are now for the first time entering?¹⁰⁵

Kroppen relateras till den kvinnliga författarens inre och yttre omständigheter: hur får författaren resonera för sig själv, och hur får hon skriva för andra att läsa?

Vi kan förstå detta utifrån Hirdmans teori om isärhållandet av mannen och kvinnan. Som vi tidigare sett förstår Hirdman den manliga normen som fixerad av att kvinnor och män definieras utifrån motsatta positioner, attribut och handlingar.¹⁰⁶ Om kvinnan traditionellt sett har betraktats som situerad i hemmet med ansvar för barnuppfostran och hushållsarbete, och inte varit deltagande i den offentliga debatten och i yrkeslivet, blir den kvinnliga författaren avvikande från den isärhållande linjen. Kvinnan ger sig in på områden som varit förbehållna mannen, och detta medför problem som har med tidigare konventioner att göra. Woolf antyder att hon utifrån yttre omständigheter ser potential för jämlikhet mellan män och kvinnor, men att de inre omständigheterna är betydligt svårare. Hon menar att det kommer att dröja innan en kvinnlig författare kan skriva med ett fritt sinne, men hävdar ändå att litteratur erbjuder en friare yrkesroll än samtliga andra yrken (för kvinnor).¹⁰⁷

Många år senare sätter sig en annan kvinnlig författare vid skrivbordet för att försöka reda ut kanske inte just vad en kvinna är, men vad som utgör den kvinnliga författarens roll.

2.2 Karolina Ramqvists *Det är natten*

När vi nu går över till Karolina Ramqvists *Det är natten* är det delvis andra teman som är centrala i verket jämfört med Woolfs ”Professions for Women”. I denna del diskuteras författarens relationer och familjeliv, hennes syn på ekonomiska villkor samt krav på offentlig författarroll.

2.2.1 Författarens omgivning, moderskap och relationer

Karolina Ramqvist beskriver i *Det är natten* liksom Woolf att hennes skrivande inleds med journalistik innan hon blir författare. För Ramqvist gav journalistiken intrycket att vara mer genomförbar än litteraturen. Hon anser att det journalistiska skrivandet dock inte gett henne något i det skönlitterära skrivandet: ”Att skriva i tidningar lärde mig ingenting om att skriva

¹⁰⁵ Woolf 1942, s. 153.

¹⁰⁶ Hirdman 1988/2012, s. 460.

¹⁰⁷ Woolf 1942, s. 153.

böcker”, menar hon.¹⁰⁸ Hon visste redan som barn att hon ville bli författare, men att hon inte såg hur det skulle vara möjligt för henne som kvinna. Här befinner vi oss långt ifrån Virginia Woolfs beskrivning av författaryrket som tillgängligt och positivt för kvinnor. Ramqvist ansåg som ung att det både fanns en motsättning mellan att vara författare och kvinna, men främst mellan att vara författare och *mor*:

Vissheten om att en tjej aldrig kunde bli ett geni fyllde mig med en djup känsla av maktlöshet när jag var barn. Senare, när jag läst fler böcker av kvinnor, tänkte jag att den geniala författaren kanske bara inte kunde vara en kvinna som hade barn. [...] Jag hade börjat skriva och mitt skrivandet [sic] var redan ett problem för alla andra, för mina relationer med andra vuxna. [...] det uppfattades som ett ständigt svek, ett själviskt sätt för mig att försöka inrätta livet efter min egen rädsla för och oförmåga att delta i det. [...] En kvinna som ville skriva istället för att leva och älska var ett hån mot det största och sannaste av allt.¹⁰⁹

Ramqvist ser således även som vuxen sitt skrivande som ett problem för andra människor, och något som påverkas av relationer till omgivningen. Främst syftar detta på män som Ramqvist har relationer med. Hon anser att hennes författarskap av männen uppfattas som hånfullt, provocerande, och till och med sjukligt:

När jag sedan fick träffa andra författare som också var heterosexuella kvinnor som levde eller hade försökt leva tillsammans med män – män som inte uppenbart delade deras värderingar, behöver jag eventuellt tillägga – förstod jag att jag aldrig varit ensam om att bli betraktad så, att sjukförklaras på det sättet. Dessa män hatade att vi skrev. De hatade hur skriften intog oss, hatade den för dess förmåga att bära vittnesmål till omvärlden och för att den skulle finnas kvar långt efter att de själva var borta.¹¹⁰

Männen skyr den kvinna som vill skriva. Det är en kraftfull, dyster bild över kvinnan som begränsad, eller åtminstone motarbetad, av mannen. Den bekräftar att den kvinnliga författarens arbete nedvärderas och inte har samma status som manliga författares, precis som Anna Williams i *Stjärnor utan stjärnbilder* menar varit fallet genom litteraturhistorieskrivningen.¹¹¹ Det uppstår problem för den kvinnliga författare som lever i en kärleksrelation med en man, men vilka hinder det rör sig om konkretiseras inte i Ramqvists gestaltning. Tydligt är emellertid

¹⁰⁸ Ramqvist 2016, s. 21.

¹⁰⁹ Ramqvist 2016, s. 28–29.

¹¹⁰ Ramqvist 2016, s. 29.

¹¹¹ Williams 1997, s. 183.

att skrivandet utgör ett slags hot mot relationen – och mannen. Vi kan också förstå Ramqvists syn på den kvinnliga författaren som lever i en heterosexuell relation utifrån de Beauvoir, som ju menar att kvinnan definieras i förhållande till mannen.¹¹² Om mannen anser att det är ett problem att hans kvinnliga partner skriver, så blir det ett problem – eftersom det är hans definition och uppfattning som blir normerande.

Ramqvists syn på relationer och skrivande kan diskuteras i samband med Woolfs begrepp ”ängeln i huset”. Ramqvist preciserar inte specifikt vad i den heterosexuella kärleksrelationen som skapar problem för henne, men möjligen kan detta bestå i de attribut som Woolf delger med figuren ”ängeln i huset”: kvinnan som självupppoffrande för andra, framstående inom familjelivet och fri från åsikter och önskemål. Ramqvist återkommer nämligen till hur män begränsar kvinnans skrivande:

[...] det gick upp för mig att det egentligen aldrig varit barn som utgjort hindret för skrivandet, utan män. Först när jag slutade låta mig själv vara ständigt tillgänglig för en mans många skiftande behov hade jag kunnat börja skriva böcker. [...] När andra författare talade om hur de offrat moderskapet för att få skriva brukade jag känna ett slags avstånd mellan mig och dem. Jag kunde inte tala med dem om mina egna svårigheter med skrivandet. Eftersom jag ju bevisligen hade en familj, vilket var själva emblemet för en medräknad och värdefull kvinna, tyckte jag inte att jag kunde hävda det inför dem, men sanningen var att jag också offrat något. Jag offrade något för skrivandet varje dag och liksom dem tillät jag att det avfolkade min tillvaro, om än på ett annat sätt.¹¹³

Ramqvist menar att andra kvinnliga författare ser moderskapet som en motsättning till – eller ett stort hinder för – att skriva. Hos Ramqvist gestaltas livet med en man som ett större problem för henne än moderskapet. För få möjlighet att skriva måste hon göra sig otillgänglig för mäns olika krav. Här går det att se en tydlig koppling till Woolfs ”ängeln i huset”, som är den kvinna som offerar sig själv och tillgodoser omgivningens – familjens – behov. Woolf menar att det är den kvinnliga författarens uppgift att döda ”ängeln i huset”. När Ramqvist redogör för att hon slutat ”vara ständigt tillgänglig för en mans många skiftande behov”, kan hon möjligen sägas ha dödat ”ängeln i huset” då hon frigjort sig från sin mans behov.¹¹⁴

Samtidigt berättar Ramqvist att hon varje dag offerar något för skrivandet genom sitt val av livsstil som ”avfolkar hennes tillvaro”.¹¹⁵ Det framgår inte tydligt vad som åsyftas, om hon

¹¹² de Beauvoir 1949/1999, s. 12–13.

¹¹³ Ramqvist 2016, s. 30–31.

¹¹⁴ Ramqvist 2016, s. 30.

¹¹⁵ Ramqvist 2016, s. 31.

menar att hennes relation till sin man offras för skrivandet, eller relationen till hennes barn. Oavsett framställs här en fråga som den kvinnliga författaren behöver göra upp med: hur påverkas skönlitterärt skrivande av relationer?

Ramqvist skriver i hemmet vilket inte saknar betydelse för relationen till omgivningen. I *Det är natten* skildras hur dottern ringer från skolan för att be Ramqvist komma och lämna skolböcker som dottern har glömt hemma:

”Kan du komma hit med dem?” bad hon. [...]

”Nej”, sade jag [...]. ”Jag jobbar.” [...]

”Men det är klart att det går!” [...]

”Nej, lyssna på mig nu”, sade jag, med så mycket fasthet i min röst som jag bara kunde uppåda.

”Du får komma hem och hämta dem på rasten.” När jag lagt på kände jag mig tveksam. Varför kunde jag inte bara gå dit med böckerna? Skolan låg inte mer än ett par hundra meter bort och jag var ju ändå bara här och fick nästan inget gjort som vanligt.¹¹⁶

Om Ramqvist tidigare skrivit att hon slutat göra sig tillgänglig för en mans skiftande behov, framställs hållningen till barnen som mer diffus. Det är inte bara dottern som ifrågasätter Ramqvists tillgänglighet genom att hävda att Ramqvist självklart kan ta sig iväg från arbetet, Ramqvist ifrågasätter även själv sin tillgänglighet. Det är ju både nära till dottern, och hon får ändå ”nästan inget gjort som vanligt”.¹¹⁷ Både Ramqvists arbete, skrivandet, och arbetsplatsen, hemmet, nära dotterns skola skapar möjlighet för Ramqvist att lämna arbetet för att bistå dottern. För att återgå till Hirdmans idé om isärhållandet av män och kvinnor, ”sort 1 gör sak 1 på plats 1; sort 2 gör sak 2 på plats 2; därför att sort 1 gör sak 1 blir sort 1 sort 1” kan Ramqvists position sägas utmana Hirdmans modell.¹¹⁸ Ramqvist är författare, kvinna och mor. Hon skriver och deltar i familjelivet. Hon gör båda dessa saker på samma plats: i hemmet. Eftersom Ramqvist gör flera saker – och är flera ”sorter” – på samma plats, hur betraktas hon? Vilken sort är det hon kategoriseras inom? Finns det motstridighet mellan författaren och modern/hustrun? Genom att yrkesliv och privatliv utspelar sig till stor del i samma sfär, hemmet, uppstår en upplösning mellan Ramqvists privata och professionella liv. Ramqvist är yrkesverksam i sitt hem, och därför är det en svårighet att skapa en dikotomi mellan hem och arbete.

¹¹⁶ Ramqvist 2016, s. 31–32.

¹¹⁷ Ramqvist 2016, s. 32.

¹¹⁸ Hirdman 1988/2012, s. 460.

2.2.2 Ekonomiska villkor

Karolina Ramqvists läser och kommenterar Woolfs ”Professions for Women” i *Det är natten*. Hon anser att hennes egen ingång till författarkarriären samt hennes ekonomiska villkor skiljer sig från Woolfs. Ramqvist anser att Woolf kunde skriva skönlitteratur just för att hon *hade* pengar – och att hon själv skriver för att hon *saknar* pengar. Dessutom hävdar Ramqvist att hon möjligen inte hade varit författare om hon hade haft likvärdig ekonomisk status som Woolfs:

Virginia Woolf hade sagt i sitt tal att anledningen till att hon kunnat göra det som hon menade ingick i arbetsbeskrivningen för en kvinnlig författare vid 1900-talets början, nämligen att ta livet av den egna uppfattningen om hur en kvinna skall vara, var att hennes förfäder lämnat efter sig ett arv till henne. Hon hade inte saknat pengar och det hon behövde för skrivandet, penna och papper, var inte kostsamt i inköp. För arvodet hon fick för sin första artikel, [...], hade hon köpt en perserkatt. Jag konstaterade att om jag inte saknat pengar hade jag inte behövt göra det här. Förskottet för romanen var slut och jag visste ingenting om hur det kommande året skulle te sig. Jag önskade att boken skulle få ett pris, och om den fick det skulle jag köpa nya underkläder och strumpor för pengarna och sätta in resterande på kontot från vilket våra räkningar betalades.¹¹⁹

Utifrån Ramqvist återfinns två olika perspektiv på författare som yrkesverksamhet: den person som har en författarkarriär för att den *innehar* ekonomiskt kapital, och den person som har en författarkarriär för att den *saknar* sådant kapital. Ramqvist menar att hon är beroende av förskott från förlaget och ser också att en litterär utmärkelse skulle vara betydelsefull för hennes ekonomi. Dessa aspekter berörs inte av Woolf, som i ”Professions for Women” endast kort redogör för sin ekonomiska status. I sin egen läsning av Woolf ser Ramqvist inköpet av perserkatten som en markör för någon som är välbeställd, och hon kontrasterar detta mot sin egen önskan om att köpa nya underkläder.¹²⁰

2.2.3 Den offentliga författarrollen

I *Det är natten* förmedlas huvudsakligen en negativ framställning av författaryrkets konventioner. I författarrollen ingår marknadsföring av böcker genom exempelvis olika framträdanden. Karolina Ramqvist beskriver dessa som något hon ”behöver” göra snarare än något självvalt.¹²¹

¹¹⁹ Ramqvist 2016, s. 57.

¹²⁰ Ramqvist 2016, s. 57.

¹²¹ Ramqvist 2016, s. 16.

Jag hade hållit sådana här anföranden förut, jag hade många gånger vändats över tanken på att behöva tala om en bok, särskilt att behöva göra det innan knappt någon haft chansen att läsa den. Att liksom istället för boken – jag kunde inte komma ifrån att det var så det kändes – lägga fram ett tal, en presentation som bara kunde innehålla vissa aspekter. Hur skulle jag kunna göra det? Vem var jag att göra det? Jag ville inte förstöra det jag uppfattade att romanen var, det öppna och ofärdiga som den måste vara, och jag ville inte stå i vägen för den, som jag sent omsider börjat förstå att jag verkligen gjorde, hur jag än gjorde.¹²²

Framträdandena orsakar vånda hos Ramqvist som besvärar av hur hon ska presentera sina romaner. Detta problem menar Ramqvist grundar sig dels i framträdandets utformning, att det enbart ryms ett visst antal aspekter av verket, och dels i upplevelsen av att författaren kommer mellan romanen och läsaren på ett ofördelaktigt sätt. Detta går också att jämföra med begreppet ”ängeln i huset”. Här är det inte en specifik attityd som kommer emellan verket och läsaren, utan det är författaren själv som utgör blockeringen. Ramqvist anser att författaren står i vägen för romanen, vilket påminner om ängeln som står i vägen för författarens skrivande. Det innebär att det inte bara behöver vara yttre föreställningar som skapar problem för den kvinnliga författaren, hon kan även utgöra hinder för sin egen litteratur utifrån Ramqvist. Detta menar hon beror på att författaren inte kan tala med samma röst som återfinns i hennes texter:

Den röst jag talade med när jag svarade på frågor om en bok och associerade kring dess teman var inte mitt skrivandes röst. Den kom från en annan plats inom mig, från en människa som helt säkert var jag, som saknade textstämmans djup och trovärdighet och som inte alls tycktes vilja tala med uppriktighet om det som var sant, utan verkade drivas av en önskan om att få vara med andra människor och få deras godkännande.¹²³

Författaren som offentlig person och författaren som den skrivande personen har olika röster som kommer från olika platser. Den röst Ramqvist ”talade med” innehar inte ”textstämmans djup och trovärdighet”, och framställs som falsk och med ett begär att tillfredsställa andra människor och nå deras acceptans.¹²⁴ Likväl anser Ramqvist denna röst vara hennes egen. Hur Ramqvist beskriver denna talande röst påminner mycket om Woolfs syn på ”ängeln i husets” attityd, båda dessa röster, eller attityder, går ut på en önskan att vara sympatiska och smickrande för andra och strider emot vad som är ärligt. De drivs båda av andras förväntningar och önsningar, istället för sina egna åsikter. Men skillnaden består i att ”ängeln i huset” blandar sig i

¹²² Ramqvist 2016, s. 16.

¹²³ Ramqvist 2016, s. 16.

¹²⁴ Ramqvist 2016, s. 16.

Woolfs skrivande i den privata sfären medan Ramqvist inte drabbas av oärlighet i sitt skrivande, utan i sitt talande som offentlig författare. Dessutom är det möjligt att denna förändring i framträdande har att göra med en kommersialisering av författaren. Författaren kan anses ha större frihet i den privata, kreativa fasen än i den fas där det handlar om att nå ut med verket och sälja.

Johan Svedjedal anser att författarbegreppet måste förstås utifrån ”skribentens egen syn på den egna verksamheten, liksom efter omvärldens mottagande och förväntningar”.¹²⁵ Utifrån detta går det att finna en viss ambivalens hos Ramqvist. Det ter sig som att det är just ”omvärldens mottagande och förväntningar” som formar hennes uppfattning om författarrollen i *Det är natten*, och att det är detta som skapar problem för henne att förhålla sig till.¹²⁶ Det finns en rädsla för att uppträda falskt och oärligt, en svårighet i att ge svar på omgivningens frågor och en bestämdhet i att den offentliga författaren inte kan representera den litteratur som den enskilda skrivande personen producerat. Det är just den egna verksamheten och omgivningens förväntan som Ramqvist resonerar om i *Det är natten*.

3. Slutdiskussion

Både Virginia Woolf och Karolina Ramqvist kan ses uttrycka hinder för kvinnligt författarskap i sina verk, men deras perspektiv skiljer sig åt på flera sätt. Det är exempelvis tydligt att Woolf till större del avser tala utifrån sig själv som en representant för kvinnliga författare i stort, medan Ramqvist sällan gör anspråk på att se sina erfarenheter och hinder som gemensamma för andra författare. Tvärtom återfinns en uppfattning hos Ramqvist om att hennes egna upplevelser skiljer sig från andra kvinnliga författares, inte minst när hon själv kommenterar Virginia Woolfs ”Professions for Women”. Ramqvist anser att Woolf har en ekonomisk status som är högre än hennes egen och att de följaktligen har olika vägar till författarskapet: Woolf skriver för att hon har pengar, Ramqvist skriver för att hon saknar pengar.

Vad Ramqvist själv inte kommenterar är att hon och Woolf visserligen båda arbetade som journalister innan de blev författare, men att deras syn på möjligheterna för att bli författare markant skiljer sig åt. Woolf menar att det fanns få materiella hinder för henne – såväl som för andra kvinnor – att skriva och att hennes väg till författarskapet är en relativt enkel historia. Woolfs bild av möjligheterna för att bli författare är mycket optimistisk och angränsar till naiv. Oavsett hur billigt pappret var hade givetvis inte alla förutsättningar för att bli författare. Woolf har kritiserats för att inte vara medveten om klasstillhörighet, och här finns det synnerligen skäl

¹²⁵ Johan Svedjedal, ”Författaridentitet och författarförsörjning i Sverige” [senast kontrollerad 2018-05-18].

¹²⁶ Johan Svedjedal, ”Författaridentitet och författarförsörjning i Sverige” [senast kontrollerad 2018-05-18].

till att invända mot hennes förenklade bild av att lågt pris på papper medför författarskap. Däremot är Woolf ändå medveten om sina egna ekonomiska privilegier vilket hon förtydligar i anekdoten om perserkatten.¹²⁷

Som kontrast uttrycker Karolina Ramqvist att hon som barn inte såg att det skulle vara möjligt för henne att bli författare då hon saknade kvinnliga förebilder i författarkåren. Hon ser också sitt skrivande som ett problem för andra, en uppfattning som följer med henne även in i vuxen ålder. För Ramqvist är det främst män som påverkas av att hon skriver, och hon menar att denna uppfattning skiljer sig från hennes kvinnliga författarkollegor som snarare ser barn som något kvinnor behöver avstå ifrån om de vill skriva. Ramqvist beskriver därför hur hon har behövt göra sig otillgänglig för män för att skriva. Detta erinrar om Woolfs begrepp ”ängeln i huset”. Woolf menar att den kvinnliga författaren måste göra sig av med attityden att vara framstående inom hemmet, samt insmickrande och uppoffrande för sin omgivning, för att kunna ägna sig åt skrivande. Ramqvists slutsats kan också förstås utifrån Simone de Beauvoirs uppfattning om att kvinnan definieras i relation till mannen. Således blir det rimligt för den kvinnliga författaren att försöka lämna mannens grepp.

Att döda ”ängeln i huset” tillsammans med att försöka tala om sina erfarenheter som kropp – som kvinna – ser Woolf som två av de tongivande erfarenheterna för sitt författarliv. Ramqvists handling att göra sig otillgänglig för mäns behov kan anses vara ett led i att göra sig av med ”ängeln i huset”. Däremot blir Ramqvists moderskap intressant att diskutera i samband med detta begrepp. Ramqvist ser inte moderskapet vara ett problem för författarskapet i paritet med att leva i en heterosexuell relation, men belyser ändå händelser där moderskapet påverkar författarskapet. Hon skriver i hemmet och blir både ifrågasatt av sin dotter och av sig själv när det gäller hennes tillgänglighet. Dottern tycker att Ramqvist absolut kan ta sig ifrån arbetet och komma till skolan med dotterns böcker. Ramqvist beslutar sig för att hon inte kan lämna arbetet, men ifrågasätter om hon egentligen hade kunnat göra det eftersom Ramqvist upplever att hon ändå får något gjort i arbetet.

Att Ramqvist arbetar hemifrån kan sägas bidra till att hennes yrkesliv och privatliv till viss del samverkar och påverkas av varandra. Woolf diskuterar inte moderskapets påverkan på författarskap (hon hade själv inga barn) men lyfter däremot en syn på att författaren vill vara så omedveten om sin omgivning som möjligt när hen skriver. Författaren har enligt Woolf ett behov av att livet måste utspela sig i stillhet och regelbundenhet för att inte inkräkta på hens

¹²⁷ Woolf 1942, s. 150.

illusion och kreativitet under skrivprocessen. Ramqvist kommenterar inte detta men uttrycker att hon ser sin omgivning ha en uppfattning om henne som ”en kvinna som ville skriva istället för att leva och älska”.¹²⁸

Hos både Woolf och Ramqvist kan det följaktligen sägas finnas en uppfattning om att skrivandet är en aktivitet åtskild från det övriga livet. Detta återfinns i Ramqvists tes om klyvnaden mellan skrivandet som sker i den privata sfären och författarrollen i det offentliga rummet. Hos henne finns det alltså inte bara en delning mellan att vara författare och sin övriga person, utan också en delning inom själva yrket som författare.

Woolf diskuterar inte den offentliga författarrollen i ”Professions for Women” förutom yttrandet om att tala om sina erfarenheter som kropp: ”as a body”.¹²⁹ De hinder hon påpekar vara mest centrala för den kvinnliga författaren återfinns i vad Hirdman skulle kalla könsmaktsordningens mentala föreställningar som hämmar både fantasin och möjligheten till att uttrycka sig och skriva fritt och på samma villkor som män. Ramqvists centrala hinder i *Det är natten* utgörs av yttre omständigheter: omgivningens förväntningar, offentlighetens krav på författare och pengar. Hon gestaltar hur författaren både har en oförmåga att representera sin egen litteratur och att författaren kommer emellan verket och läsaren på ett ofördelaktigt sätt.

Den kvinnliga författarens hinder kan utifrån Woolf och Ramqvist således utgöras både av inre och yttre omständigheter, och av attityder och förväntningar som på olika sätt förankras i samhället. Men vad som också blir synligt är att kvinnliga författare kan göra upp med sina hinder, protestera och uttrycka egna uppfattningar om dem. På så sätt är ”ängeln i huset” inte längre en verklighet.

¹²⁸ Ramqvist 2016, s. 29.

¹²⁹ Woolf 1942, s. 153.

4. Sammanfattning

Syftet med denna uppsats är att undersöka synen på författarroll, skrivande och genus i Virginia Woolfs ”Professions for Women” och Karolina Ramqvists *Det är natten. Författaren och den som skriver* utifrån följande frågeställningar: Vilka hinder för författarskap gestaltas? Vilka erfarenheter av kvinnligt författarskap förmedlas? Vilka likheter och skillnader finns i Woolfs och Ramqvists perspektiv? Teorin hämtas från genusvetenskapliga perspektiv, hos främst Simone de Beauvoir och Yvonne Hirdman, samt litteratursociologiska perspektiv från Johan Svedjedal. Undersökningen utförs genom komparativ metod samt närläsning och knyter an till bland andra Anne E. Fernalds och Sue Roes forskning om Woolfs ”Professions for Women”, samt bidrar till ny forskning om Karolina Ramqvists författarskap som är relativt outforskat inom litteraturvetenskap.

Virginia Woolf anser att författaryrket utgör ett friare alternativ för kvinnor än andra yrken, och ser sin väg till detta arbete som enkel. Hon uttrycker också att hennes val att skriva inte inneburit några problem för omgivningen och att hon inte hindrats av ekonomiska omständigheter. Ramqvist berättar att hon inte trodde att hon det var möjligt för henne att bli författare i egenskap av kvinna och att skrivandet utgör ett problem för hennes relationer. Hade hon haft högre ekonomisk status menar Ramqvist att hon inte nödvändigtvis hade arbetat som författare. Hon kommenterar Woolfs ”Professions for Women” och menar att Virginia Woolf kunde bli författare just för att hon hade ekonomiskt kapital.

Woolf lyfter inre omständigheter och genusrelaterade attityder som centrala problem för kvinnliga författare medan Ramqvist redogör för yttre omständigheter, som främst är sammankopplade med omgivningens och offentlighetens förväntningar och krav. Woolf kan sägas göra större anspråk på att hennes erfarenheter ska anses vara en kollektiv erfarenhet hos kvinnliga författare, medan Ramqvist främst diskuterar utifrån ett eget perspektiv. Ramqvist uttrycker exempelvis också en distans mellan sin egen uppfattning om moderskapets påverkan på författarskap jämfört med sina kvinnliga författarkollegor. Woolf diskuterar inte moderskap i sin text men tar sin utgångspunkt i ”ängeln i huset”, som ska förstås som ett ideal och en attityd där kvinnan är insmickrande och uppoffrande mot sin omgivning, samt framstående inom hem och familjeliv. Ramqvist kommenterar Woolfs begrepp och anser det vara Woolfs egen uppfattning om kvinnoideal. Hon diskuterar inte sina egna omständigheter utifrån ”ängeln i huset”, men det är möjligt att tolka exempelvis hennes yttrande om att göra sig otillgänglig för mäns behov som en del av vad Woolf kallar att döda ängeln i huset: enligt Woolf alla kvinnliga författares uppgift.

Litteraturförteckning

Arping, Åsa & Nordenstam, Anna, "Förord", i *Feministiska litteraturanalyser 1972–2002*, Åsa Arping och Anna Nordenstam (red.), Lund: Studentlitteratur 2005.

de Beauvoir, Simone, *Det andra könet* (1949), övers. I. Bjurström & A. Pyk, Stockholm: Pan/Norstedts 1999.

Blair, Emily, *Virginia Woolf and the Nineteenth-Century Domestic Novel*, Ithaca: State University of New York Press 2007.

de Gay, Jane, *Virginia Woolf's Novels and the Literary Past*, Edinburgh: Edinburgh University Press 2007.

Gellerfelt, Mats, "Vikten av inspiration och sittfläsk i skrivandes konst", *Svenska Dagbladet* 2005-06-19.

Gemzöe, Lena, *Feminism* (2002), andra upplagan, Hofors: Bilda Förlag 2014.

Fernald, Anne E., *Virginia Woolf: Feminism and the Reader*, New York: Palgrave Macmillan, 2006.

Furuland, Lars, "Litteratur och samhälle – Om litteratursociologin och dess forskningsfält", i *Litteratursociologi: texter om litteratur och samhälle*, Johan Svedjedal (red.), Lund: Studentlitteratur 2012.

Hirdman, Yvonne, "Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning", i *Litteratursociologi: texter om litteratur och samhälle*, Johan Svedjedal (red.), Lund: Studentlitteratur 2012.

Hörnström, Marianne, "Att skriva som kvinnor", i *Feministiska litteraturanalyser 1972–2002*, Åsa Arping och Anna Nordenstam (red.), Lund: Studentlitteratur 2005.

Isaksson, Malin, *Den oformliga textens röst - om läsakten i skrivprocessen*. Masteruppsats framlagd vid Institutionen för kultur och lärande, Södertörns högskola 2018.

Kjersén Edman, Lena, *Kärlek och kamp: Sara Stridsberg, Chimamanda Ngozi Adichie och fler favoriter från 2000-talet*, Lund: BTJ Förlag 2016.

Langås, Unni, "Könets dilemma. Feminism och litteraturforskning", i *Genusvetenskapliga litteraturanalyser*, Åsa Arping och Anna Nordenstam (red.), Lund: Studentlitteratur 2010.

- Larsson, Lisbeth, "Feministisk litteraturkritik i förvandling", i *Litteraturvetenskap – en inledning*, Staffan Bergsten (red.), Lund: Studentlitteratur 2002.
- Ramqvist, Karolina, *Det är natten. Författaren och den som skriver*, Stockholm: Norstedts 2016.
- Roe, Sue, *Writing and Gender: Virginia Woolf's Writing Practice*, London: Harvester Wheatsheaf 1990.
- Ronne, Marta (red.), *Mot normen: kvinnors skrivande under 1900-talet* (2007), Uppsala: Avdelningen för litteratursociologi, Uppsala universitet.
- Snaith, Anna, "Virginia Woolf and the Professions", *Women: A Cultural Review*, 26:4, e-artikel, 476–479. <https://doi.org/10.1080/09574042.2015.1106259> (2018-04-23).
- Svedjedal, Johan, *Författare och förläggare och andra litteratursociologiska studier*, Stockholm: Gidlunds 1994.
- Svedjedal, Johan, "Författaridentitet och författarförsörjning i Sverige", Profilmrådesbeskrivning, Avdelningen för litteratursociologi, Litteraturvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet, www.littvet.uu.se/forskning/avdelningen-for-litteratursociologi/profilomraden/fiffi/profilomradesbeskrivning/ [senast kontrollerad 2018-05-18].
- Svedjedal, Johan, "Litteratursociologi", i *Litteraturvetenskap – en inledning*, Staffan Bergsten (red.), Lund: Studentlitteratur 2002.
- Williams, Anna, "Modersspåren", *Aiolos. Tidskrift för litteratur, teori och estetik*, 2016:54, s. 39–48 (2018-05-05).
- Williams, Anna, *Stjärnor utan stjärnbilder. Kvinnor och kanon i litteraturhistoriska översiktsverk under 1900-talet.*, Stockholm: Gidlunds 1997.
- Witt-Brattström, Ebba, *Kulturkvinnan och andra texter*, Stockholm: Norstedts 2017.
- Woolf, Virginia, "Professions for Women", ur *The Death of the Moth and other essays*, London: The Hogarth Press 1942.